

Utan att passera gå – en poddserie från Kriminalvården

Transkribering avsnitt 1 Utan spaning ingen aning

Melinda: Du, Tommie, hur mycket har du hängt på fängelser i ditt liv?

Tommie: Nja, det är ganska lite, du då?

Melinda: Men jag har faktiskt varit rätt mycket innanför murarna. Och jag kan berätta första gången jag skulle in på en anstalt, det var Österåker, då var jag sjukt nervös, och jag visste att jag skulle behöva gå igenom en metalldetektor.

Tommie: Som på en flygplats?

Melinda: Ja precis så, lyssna på det här.

Miljöljud från säkerhetskontrollen.

Melinda: Så här låter säkerhetskontrollen.

Tommie: Hur gick det då?

Melinda: Inte så bra. För att när jag har lämnat ifrån mig alla saker, de har konstaterat att, ja det är du, du får komma in. Nu ska du bara gå igenom den här metallbågen, då börjar det pipa. Och det var så otroligt pinsamt för jag kände mig som en idiot. Jag gick fram och tillbaka genom metallbågen och sen tillslut så frågade de: Vad har du för BH? Va, frågade jag.

Tommie: Vad hade du för BH då?

Melinda: En svart tror jag, men poängen var att det var en bygel- BH. Och i en bygel-BH så finns det en liten metallskena, och det var den som pep.

Tommie: Vad fick du göra då?

Melinda: Det som hände var att jag fick gå in i ett annat rum, av med min BH och helt enkelt gå utan BH inne på Österåker. En anstalt för män, och jag kan säga att jag kände mig inte särskilt kaxig.

Tommie: Men vaddå, är en sådan bygel-BH en säkerhetsrisk verkligen?

Melinda: Du skulle kunna sprätta upp BH:n, ta ut den metallbiten och använda den som ett stickvapen. Allting inne på en anstalt, kan faktiskt användas som ett vapen.

Miljöljud intromusik.

Kenneth: Vi hade stålbestick inne på avdelningarna då, besticksknivarna försvann på löpande band, och slipades upp till ordentliga stickvapen. Man hade en hel del tillhyggen och verktyg nära sig som man kunde använda och det gjorde man, mot varandra.

Tommie: Men okej. Ska vi presentera vad det här är för något?

Melinda: Ja, du lyssnar på "Utan att passera gå", en podd där vi berättar historier från den ofria världen.

Tommie: Och ska vi kanske berätta vilka vi är?

Melinda: Jag heter Melinda Wrede. Jag har jobbat innanför murarna de senaste 5 åren med att göra radioprogram tillsammans med klienter.

Tommie: Så du var inte på Österåker för att du var dömd för nåt?

Melinda: Nä. Jag jobbade med ett projekt tillsammans med klienterna.

Tommie: Okej "klient" har du sagt jättemånga gånger nu, vad betyder det?

Melinda: Det är kriminalvården-språk. Klient är ordet dom använder för alla som är inskrivna hos dom. Så oavsett om du sitter på anstalt, eller är häktad, eller om du är övervakad av frivården så kallas du för klient.

Tommie: Okej, men varför skulle klienterna göra radioprogram?

Melinda: Jo, men det är för att inne på en anstalt så är det sysselsättningsplikt. Du kan inte bara ligga på din säng hela dagen och slappa och inte göra någonting. Du behöver arbeta, sysselsätta dig med något. Hela grejen är egentligen att du ska ha struktur.

Tommie: Som vaddå?

Melinda: Det kan vara att arbeta i nån verkstad eller det kan också vara att du pluggar . Eller så kan man delta i något som heter Annan strukturerad verksamhet, och det var mitt radioprojekt. Kan inte du berätta om dig Tommie?

Tommie: Jo, jag heter Tommie Jönsson, jag är reporter och jag kommer vara din sidekick genom hela den här serien.

Melinda: Ja, för vi har fått en rätt unik möjlighet att få faktiskt berätta om livet på en anstalt. För det är speciellt, det pratas inte så mycket om livet innanför murarna.

Tommie: Nä just det, i media så hör vi oftast poliser, åklagare, brottsoffer och även gärningsmän som berättar om sina perspektiv. Men det vi sällan hör är ju vad som händer sen.

Melinda: Ja, för när domen har fallit får man ju ofta bilden av att då är det klart. Men egentligen är det ju början på ett helt nytt kapitel, en ny process.

Tommie: Och den här processen är en viktig del av en fungerande demokrati och rättsstat.

Melinda: Vad händer med människor som begått brott? Hur ska man få dem att inte begå brott igen?

Tommie: Så därför ska vi träffa människorna som jobbar i Kriminalvården. Och då menar vi inte bara kriminalvårdarna som jobbar ute anstalter och häkten. Utan vi ska också träffa en person som jobbar i kriminalvårdens egen underrättelsetjänst.

Underrättelseoperatör: Vi måste alltid tänka på vad vi gör med informationen som vi inhämtar, vart den tar vägen.

Melinda: Vi möter psykologer som har utvecklat nya behandlingsmetoder.

Psykolog: Ofta så är rädslan större hos behandlarna, vi vågar inte ta upp brottsligheten. Men när man börjar prata om brotten så uppskattar klienterna det.

Tommie: Vi har träffat chefen för Sveriges största anstalt, Kumla.

Melinda: Vi har till och med träffat en arkitekt som ritat ett häkte och tänker nytt.

Arkitekt: På några av rastgårdarna utformar man gallret så att man får känslan av ett lövverk.

Melinda: Men i just det här avsnittet ska vi prata om säkerhet och övervakning inne på anstalter.

Kenneth: 2004 inleddes med en rymning, eller en fritagning, från Kumla i januari. Där kom två killar utifrån klockan sex på kvällen, kolsvart ute. Och gick fram helt lugnt till staketet utanför muren och tog sig över och reste stegar mot muren. Gick ner på andra sidan och sågade upp den stålbur som var dåvarande säkerhetsavdelningens promenadgård. Och plockade ut tre killar därifrån och försvann. Allt som allt tog det en kvart. De hade automatvapen och höll personalen undan.

Melinda: Det här är Kenneth Gustafsson. Han var chef för Kumlaanstalten under 12 år och han har arbetat inom kriminalvården i över 40 år.

Tommie: Ska vi kanske berätta vad Kumla är för en plats?

Melinda: Det är Sveriges största klass 1-anstalt vilket betyder att det är här man sätter de allra farligaste brottslingarna.

Tommie: Det här som Kenneth berättade om nyss då, vad handlade det om?

Melinda: Han berättade om året 2004, och det har beskrivits som ett av de svåraste åren i hela Kriminalvårdens historia. För det året skedde fyra stycken rymningar eller fritagningar från svenska anstalter.

Kenneth: Men sen samma sommar var det också en rymning från Hall där man hade smugglat in en pistol på isoleringen så att några mediekända fångar tog sig ut med lite hjälp utav gisslan där från isoleringen och försvann i natten. Och det blev polisjakt flera dagar runtom i landet. Lite senare var det en fritagning från Norrtälje och senare på sommaren där framåt hösten så var det en gisslansituation på Mariefred där man tog med sig en anställd som gisslan i en bil och

försvann. Med stor tur ska jag nog säga, så klarade han sig genom att sticka ifrån de här gisslantagarna och simma över en sjö, tror jag. Han tog sig undan. Men han levde väldigt farligt.

Tommie: Jag måste bara avbryta här, för jag har en skräckblandad fascination för just rymningar. Man tänker ju, eller hoppas iallafall, att det ska vara omöjligt att rymma från en anstalt. Men samtidigt är man ju uppfödd med historier i populärkulturen om människor som på olika sätt försöker ta sig ur fångelser och som man nästan hejar på, man vill att de ska lyckas. Men för Kriminalvården så måste ju de här rymningarna varit en mardröm?

Melinda: Och det var det för i media beskrevs det här som året då Kriminalvården slogs sönder. Och från politiskt håll kom det starka krav på förändring och förbättring och generaldirektören för myndigheten fick avgå.

Tommie: Vad gjorde man då?

Melinda: Flera saker, men den viktigaste insikten var att man visste för lite om vad klienterna hade för sig när de satt inne. Och det behövde man få bättre koll på. Då startade man...

Kenneth: ...En underrättelsetjänst.

Melinda: Vad gör underrättelsetjänsten?

Kenneth: Ja, de jobbar med underrättelser. Det är allt man får veta.

Kenneth skrattar.

Melinda: Jag har ju jobbat med radio inom kriminalvårdens murar i fem år, men jag hade aldrig hört talas om att dom har en underrättelseverksamhet.

Tommie: Ja, jag blev också förvånad. Kenneth snubblade lite över det där i intervjun. Och båda vi hajade ju till när han nämnde det. Men han ville ju inte säga mer om det när vi frågade. Så vi fick leta på annat håll. Och det jag insåg då, det är att den här verksamheten finns, men den har hög sekretess. Den blir inte omskriven särskilt ofta i media, det är sällan man ser en representant från den här avdelningen har berättat om vad det är de gör. Och det berättar aldrig om hur de jobbar.

Melinda: Så Tommie, du började ringa runt och fråga vilka är ni och vad gör ni? Och det var ju ingen som vill berätta det.

Tommie: Nej, det var svårjobb.

Miljöljud ringsignal.

Tommie: Men sen kom det här samtalet.

Tommie: Ja, det är Tommie Jönsson

Manlig röst: Hej, Tommie Jönsson BEEEP heter jag.

Tommie: Hej?

Tommie: Ja, för ett par veckor sedan så fick jag ett samtal från en man. Det visade sig att han jobbar på kriminalvårdens underrättelsetjänst. Och vi började snacka och jag frågade om han kunde tänka sig att ställa upp i den här serien och berätta vad det är Kriminalvårdens underrättelsetjänst faktiskt gör.

Miljöljud: brusigt telefonsamtal.

Tommie: Vi kan kalla honom Gustav.

Miljöljud: samtal på centralstationen.

Tommie: Vi står på centralen nu och är på väg till nån ort i Mellansverige och ska träffa en kille som vi kan kalla Gustav.

Melinda: Ja, Gustav ska vi få träffa. Det ska bli jättespännande.

Tommie: Det är nog första gången , vad jag vet, min första kontakt med någon som jobbar med underrättelser.

Melinda: Ja, samma här.

Samtal på centralstationen slut.

Melinda: Hur kommer det sig att man har en underrättelsetjänst inom Kriminalvården?

Gustav: Det är lite speciellt, inte alla länder har ju det. I Sveriges fall så hade det har sitt ursprung efter 2004.

Melinda: Ja, 2004 var ju alltså det där året som Kenneth pratade om i början, året då det skedde fyra fritagningar och rymningar från svenska anstalter och då startade man en underrättelsetjänst, för man vill ju inte att det här skulle upprepas.

Gustav: Sen med tiden har det där utvecklats och vi jobbar idag med de nollvisioner som myndigheten har. Myndigheten har såna mot hot och våld narkotika, fortsatt brottslighet. Så arbetet har breddats något sedan starten.

Tommie: Hur har det gått då?

Gustav: Jag talar ju i egen sak. Men ja, det har ju gått bra. Det är klart att folk rymmer. Det händer och det läser vi om i tidningen då och då. Men vi har inte sett den typen av rymningar eller fritagningar som vi såg 2004. Jag kan inte klappa mig själv på ryggen där, mycket har hänt med övrig säkerhet i Kriminalvården också. Grundandet av underrättelseenheten är en av de delarna som höjer tillsammans säkerheten totalt.

Melinda: Mmm, sedan mitten av 00-talet så har flera åtgärder gjorts för att höja säkerheten.

Tommie: Som vadå?

Melinda: Man har byggt särskilda högsäkerhetsavdelningar, man har nya sorters larmsystem och man har infört inpasseringskontroller.

Tommy: Visst är det så att det verkligen gäller alla?

Melinda: Ja precis, det spelar ingen roll om du är anställd, besökare eller Kriminalvårdens generaldirektör, alla måste gå igenom metalldetektorn. Men, vi ska få höra mer av Gustav nu. Han har jobbat inom Kriminalvården underrättelsetjänst i dryga tio år.

Gustav: Jag kommer närmast från Försvarsmakten, där har jag jobbat med liknande frågor, informationsinhämtning och bedömning av säkerhetshot. Om jag tittar på mig själv och mina kollegor så finns det inte en typ. Det är klyschigt, men alla åldrar och alla typer. En del är datanördar som jag själv. En del arbetar mer med människor. Så att säga. Är bättre på människor.

Gustav skrattar.

Melinda: Hur går det här arbetet till då?

Gustav: Jag har ett ärende som jag hoppas kan visa lite vad vi gör och just hur vi hanterar information som vi får till oss.

Bakgrundsmusik.

Melinda: Det här är en verklig historia om när underrättelsearbetet hindrade en rymning. Vi använder inga riktiga namn i det vi berättar nu. Det börjar sommaren 2018. En klient som vi kan kalla Johannes, åker på ett sjukhusbesök. Under resans gång börjar kriminalvårdarna misstänka att Johannes inte är så sjuk som han påstår. Kriminalvårdarna tycker också att han ställer lustiga frågor om personalens rutiner, till exempel vad de skulle göra ifall en klient skulle försöka springa ifrån dem, och hur bevakningen vid sjukhusbesöket kommer att gå till.

Gustav: Det är inte sällan att en del klienter blir frågvisa och nyfikna och frågar varför gör ni så här.

Melinda: Sjukhusbesöket löper på som det ska. Men när de är tillbaka på anstalten så kontakter kriminalvårdarna underrättelseverksamheten och Gustav, för att berätta om Johannes nyfikna frågor.

Gustav: Just i det här fallet så var det intressant för att Johannes är en klient som har suttit så pass länge att han vet vad det handlar om. Han vet vad personalen gör. Och det är därför det sticker ut lite grann. Han har varit på flera utevistelser tidigare så han borde veta hur det går till. Vi förväntar oss inte den typen av frågor kanske från just den här klienten.

Melinda: Sen händer ingenting förrän några månader senare. Gustav blir återigen kontaktad av en kriminalvårdare som var med vid sjukhus besöket. Dom har hittat en lapp på avdelningen...

Gustav: ...med ett antal bokstäver och siffror på. De är uppställda i bokstavsgrupper om fem tecken. Och det avviker, det är ingenting som man ser varje dag. Jag fick en kopia på den lappen i min hand och kunde ganska snart se att det är någon typ av chiffer eller amatörkrypto. Det här kallas för transpositionschiffer. Hyfsat lätt att forcera eller knäcka det, så vi kunde läsa innebörden av det.

Melinda: När de knäckt chiffret så framgår det att det handlar om faktiska förberedelser av ett rymnings- eller fritagningsförsök.

Gustav: Av texten så framgår det att en person kommer att avvika, rymma eller fritas på något sätt. Under just ett sjukhusbesök.

Melinda: Men i det här läget vet inte Gustav och kollegorna vem som har skrivit lappen med chiffret, eller vem lappen var skriven till. Men lappen har hittats på klienten Johannes avdelning.

Gustav: Anstalten lägger resurser på att visitera avdelningen. För att se om det finns ytterligare indikationer på att man förbereder någon form av rymning eller fritagning. Då påträffas ett brev i Johannes cell från en annan klient som vi kan kalla Adam.

Melinda: Adam är dömd till ett långt fängelsestraff och har flera år kvar innan han blir fri. Han sitter på en annan anstalt än Johannes. Johannes, däremot, har inte alls särskilt långt kvar innan han blir frigiven. Adam och Johannes känner varandra sedan lång tid tillbaka och har begått brott ihop.

Gustav: Vi får ytterligare indikationer som visar på att det är nog den här Adam som ska rymma eller fritas på något sätt. Och Johannes kommer hjälpa till. På något sätt. Och det blir det knixigt, för Johannes kommer att befinna sig utanför Kriminalvården. Han befinner sig i frihet. Ja, vi jobbar ju inom Kriminalvården så det blir lite knixigt där. Men vi har ju underrättelsesamverkan med polisen för att bedöma de inblandade personernas förmåga att leva ett liv på flykt till exempel. Och vi kan se där att den här Adam har sannolikt resurser att göra det. Han har ett kapital och han har kontakter utomlands. Vi måste också titta på Johannes givetvis. Vad har han för förmåga att bistå Adam i en rymning eller fritagning. Och det där är ju för att vi ska skapa oss en förståelse för vad är det för hot vi står inför. Vad är det för risk vi kan se kring det här?

Melinda: Mot slutet av hösten har Johannes avtjänat sitt straff och släpps. Men hans kontakt med Adam, som fortfarande sitter inne, intensifieras. Han skickar brev till Adam och beskriver utlandsresor dom ska göra i framtiden. Och han skickar tidtabeller för färjelinjen Trelleborg-Travemünde...

Gustav: ...med vissa understrykningar och markeringar i. Och det framstår ju som lite lustigt. Med tanke på att Adam har flera år kvar att sitta så är det lite underligt att han får tidtabeller som gäller för idag. För de kan mycket väl komma att ändras under de år som Adam har kvar att sitta.

Melinda: En dag ringer Adam till sin mamma, och det gör han med personal närvarande. I samtalet beskriver han hur det går till när man lämnar anstalten för ett sjukhusbesök, hur mycket personal som följer med och till vilket sjukhus man vanligtvis åker till.

Gustav: Han börjar under samtalets gång beskriva ganska ingående hur personalen skulle reagera vid ett fritagningsförsök, om de skulle behöva ha vapen, och då avbryter personalen samtalet.

Melinda: Misstänker man då, att Adam inte pratar med sin mamma, är det det handlar om?

Gustav: Alltså antingen att han pratar med sin mamma, det har ju personalen hört att mamman svarar så att säga. Men det kan ju sitta någon bredvid mamman. Som inte hörs. Helt enkelt.

Tommie: Vänta, jag måste pausa igen. Lyssnar Kriminalvården av klienternas privata telefonsamtal? Och läser de klienternas brev?

Melinda: Ja, alltså, i vissa fall gör man det. Vi kan höra Kenneth Gustafsson berätta om hur sånt funkar. Och här handlar det specifikt om högsäkerhetsavdelningar på klass 1-anstalter.

Kenneth: De får ju i princip bara bevakade besök. De får avlyssna telefonsamtal och vi kontrollerar brev ut och in. Så vi har ju i princip hundra procentig kontroll på deras kontakter med omvärlden.

Melinda: Men det finns andra säkerhetsåtgärder som Kriminalvården varit tvungna att införa, som också har sin bakgrund i historiska händelser.

Manlig röst, reporter: Det som började med ett bråk om toalettpapper urartade till det största fängelse upproret som förekommit i Sverige. En fånge isolerades. I protest vägrade över 100 fångar att gå in efter en rast och beväpnade sig med tillhyggen.

Tommie: Vad är det här?

Melinda: Det är ett SVT-inslag om upproret på Tidaholmsanstalten, sommaren 1994.

Manlig röst, reporter: Personalen backade. Polisen höll sig utanför murarna och under natten satte fångarna fängelset i brand.

Tommie: Okej, vi snackar ett riktigt uppror här.

Melinda: Ja verkligen. Kanske den händelse som förändrat Kriminalvården mest.

Manlig röst, reporter: Först på eftermiddagen gav fångarna upp. Då hade stora delar av Tidaholmsanstalten förstörts.

Melinda: Minns du den där varma sommaren under fotbolls-VM i USA 94?

Miljöljud från fotbollsmatch.

Tommie: Absolut, hela landet satt uppe hela nätterna och svettades när man kollade på Brolin och Dahlin.

Melinda: Men dom intagna på Tidaholmsanstalten var missnöjda och arga, de tyckte att det hade blivit tuffare tag.

Tommie: Men vad var det som kickade igång det här upproret?

Melinda: Det som egentligen startade upproret var att man hade satt en klient i isolering, på felaktiga grunder då enligt klienterna.

Manlig röst, klient: Och vi är beväpnade och kommer inte ge oss.

Kvinnlig röst, reporter: Vad är ni beväpnade med?

Manlig röst, klient: Vi har järnstänger.

Melinda: Och missnöjet eskalerade, så en natt i juli blev det upplopp och man satte delar av anstalten i brand och hundratals liv svävade i fara.

Kenneth: De intagna de blev ju så småningom berusade. De bröt sig in i verkstaden där jag tror att de hade samlat på sig lite mäsik sedan tidigare.

Tommiel: Och vad är Kenneths koppling till den händelsen?

Melinda: Ja, Kenneth jobbade ju på Kumla då. Men han fick hoppa i bilen och åka ner till Tidaholm för att hjälpa till och vara förstärkning.

Kenneth: Jag tror vi åkte ner med 20-30 personer dit för att stötta och hjälpa till på alla sätt och vis. Då hade hela verkstaden brunnit upp och några små byggnader runt omkring också. Vi kom ner dit på morgonkulan så var det precis samtidigt som anstaltschefen hade samlat all personal på gården precis innanför entrén där och han stod på något litet tak och höll ett litet tal där till sin personal att tackade för alla insatser under natten. Och sedan så kom jag in genom porten tillsammans med några kollegor och då sa han: "Kenneth, vad bra att du kom, jag måste åka hem och sova. Du får ta över här".

Kenneth skrattar.

Kenneth: Det var lite konstigt men jag fick ta ansvar och vara chef en dag över anstalten Tidaholm. Han var nog trött då, den killen.

Tommiel: Men hur stora skador var det på själva anstalten?

Kenneth: Jo det var en jättestor fabriksanläggning som hade brunnit ner fullständigt, så den fick man bygga upp helt och hållet. Det var nog många miljoners värde som försvann där.

Tommiel: Melinda, nu tänker jag så här, hur var det här ens möjligt? En stor tung anstalt och så allt det här händer?

Melinda: Att det brinner ner?

Tommiel: Det låter nästan som att det var lite slappt på den här tiden?

Kenneth: Jag vet inte om slappt är rätta ordet, men det var kanske lite naivt ska jag säga. Man hade stora förväntningar, förhoppningar på att med rätt sorts behandling och rätt sorts förhållningssätt skulle man liksom, ja, hjälpa alla. För alla vill bli vanliga Svensson, alla vill sluta med brott, sluta med knark, alla vill leva ett vanligt liv. Så enkelt var det ju inte riktigt.

Melinda: Nä, så enkelt var det inte. Det fanns en del brister och säkerhetsluckor att täppa till.

Kenneth: Man ska säga också att under den tiden hade man jätte mycket permissioner. Det spelar egentligen ingen roll på 70- talet om du rymde ena veckan, och sedan blev fångad, så kunde du få permission veckan efter i alla fall. Jag har gått igenom gamla journaler på en del intagna som hade väldigt mycket misskötsamhet och väldigt mycket problem, men ändå fick dom sina chanser hela tiden. Framför allt permissioner som var jättevanligt på den tiden.

Melinda: Och det skedde många rymningar på 80-talet. Även från Kumla som var tänkt att vara den säkraste av alla anstalter. Därifrån rymde klienter fyra gånger bara under 1984.

Kenneth: Ja, det var inte så himla svårt egentligen. Man kan säga att det enda som stod mellan klienterna och friheten, var muren. Och kunde man bara hitta på ett sätt att ta sig över muren så var man ute i princip. Oftast var det på natten man tog sig ut. Vi hade flera stycken genom fönster. Alltså ventilationsluckorna under fönstren i cellerna tog man sig igenom och sen fick man kanske hjälp med några stegar och så var man ute. Några av rymlingarna begick allvarliga brott. En av de mest kända heter blir Ioan Ursut som rymde flera gånger och han begick ju, han sköt en polis under någon rymning och så där.

Melinda: Förutom rymningar och brott som begås under rymningar, så var man också tvungen att ta tag i sånt som händer på insidan.

Kenneth: Det var två mord inne på Kumla 96-97. Det var två mord på Tidaholm ungefär samtidigt. Det var nått mord i Helsingborg. Det var fem, sex mord inne på anstalter och häkten, eller anstalter framför allt under några få år i mitten på 90 talet.

Melinda: För att hantera den här situationen gjordes flera skärpningar av säkerheten.

Kenneth: Tidigare så fanns de betydligt fler saker att använda för att kunna tillföra varandra mycket mer skada. Vi hade till exempel stålbestick inne på avdelningarna, så bestickknivarna försvann ju på löpande band och slipade sig upp till ordentliga stickvapen. Man hade saxar inne på avdelning man hade en hel del tillhyggen och verktyg som man kunde använda, och det gjorde man. Så att våldet var farligare helt enkelt på den tiden och grova misshandelsfall under tiden också med mycket sticksador och sådant, och mycket trubbigt våld för den delen också.

Melinda: Det här Kenneth berättar nu, det handlar ju om hur det funkade förr, alltså innan upproret på Tidaholm. För efter den händelsen, så blev det tydligt att Kriminalvården var tvungen att ta helt nya grepp på säkerheten.

Kenneth: Det som är bra med Sverige är ändå att efter varje sån incident så tittar man på vad var det som hände, hur kunde det gå till, och så försöker man rätta till så att det just det här inte kan hända en gång till.

Melinda: Dåvarande Kriminalvårdsstyrelsen tillsatte en analysgrupp som utredde vad som gått fel och vad som kunde förbättras. Man kom fram till några viktiga punkter.

Kenneth: En av dem var att man skulle dela anstalterna i flera säkerhetsklasser. Det andra var att man skulle sektionera de intagna i mindre grupper. Man skulle inte ha så stora grupper som 120 intagna som rörde sig fritt på ett område. 120 var ju den siffran som gällde på Tidaholm, på Kumla vid den här tiden var det 180 intagna som rörde sig fritt på samma yta så. Då tog man ett beslut om att ingen grupp intagna fick vara större än 30.

Melinda: En av de viktigaste sakerna man kom fram till var att Kriminalvården behövde få bättre koll på klienternas historia och deras nätverk. Men också hur man skulle tänka kring klienternas placering. Och det var då som man inrättade Riksmottagningen.

Kenneth: De som var mest aktiva, som egentligen ledde och drog igång det här upploppet på Tidaholm, man identifierade vilka de var, jag tror det var sex stycken, som dömdes sen till ganska långa straff. När man i efterhand tittade på dom så tänkte man att "de där sex borde inte ha suttit tillsammans, de borde ha suttit på olika anstalter." Så därför inrättade man Riksmottagningen, en central mottagning dit alla nydömda män skulle åka från häktena när de fått sina domar, och man skulle utreda dem och sen placera dem mera smart.

Melinda: Vet du, Tommie?

Tommie: Mm?

Melinda: Nu när vi ändå djupdyker i allt som Kriminalvården gör för att stoppa rymningar, fritagningar, våld och brott innanför murarna så ska vi få veta mer om platsen Kenneth just nämnde.

Manlig röst: När vi väl är här inne på Kumla så rör vi oss alltid liksom under mark. I vårt kulvertsystem.

Melinda: Det här är Jonas Emerentz.

Tommie: Vem är det?

Melinda: Han jobbar som samordnare på Riksmottagningen.

Jonas: Så det är ju en stängd miljö, men det vänjer man sig vid.

Melinda: och riksmottagningen ligger rent fysisk inne på Kumla anstalten. Och alla som har dömts till minst fyra år, placeras här i början av sin verkställighet.

Tommie: Och här ska dom alltså utredas?

Melinda: Ja.

Jonas: Dels samla in så mycket information som man kan om de här personerna. I våra register, vilken information som finns hos polis och åklagare. Men också att träffa klienten och prata med dem om deras liv och deras kriminalitet. Och utifrån det försöka göra en bedömning då. Dels utifrån det brott de begått men också hur har de levt sitt liv fram tills nu. Från att dom var barn till att dom hamnade här.

Tommie: Och vad är det för typer som gör de här utredningarna?

Melinda: Ja, det är utredare och psykologer. Och dom tar dom här samtalen med klienterna. Och samtalen brukar ta ungefär två till fyra timmar.

Jonas: Det är en väldigt stor variation på klienterna som kommer hit. Det är också så att det är ju allt från personer som är dömda för trettionde gången till de som är dömda för första gången.

Melinda: Nuförtiden kommer mellan fyra och fem hundra klienter till Riksmottagningen varje år. Dom brukar tillbringa ungefär sex veckor där.

Jonas: Ju längre tid de vistas i den här miljön desto långtråkigt det blir ju.

Tommy: Du, nu jag stoppar bandet.

Melinda: Mmm?

Tommy: För jag funderade på det här med att utredarna och psykologerna på Riksmottagningen har två till fyra timmar långa samtal med personer som ofta har dömts för väldigt grova brott.

Melinda: Mm juste.

Tommy: Alltså, att ha det som arbetsuppgift, då man vill ju veta, hur känns det?

Jonas: Det är klart att här finns det ju personer som har utövat allvarligt våld och har en problematik som ökar risken för att de ska utöva våld. Men samtidigt är det så att jag brukar känna mig säkrare på min arbetsplats än vad jag kanske gör en sen kväll i centrala Stockholm. För jag vet att om det händer någonting så har jag alla funktioner som kan komma till min hjälp, väldigt, väldigt snabbt. Och jag vet alltid vilka personer jag har att göra med.

Miljöljud musik och kulvertljud.

Melinda: Vi börjar närma oss slutet på det här avsnittet nu.

Tommy: Ja. Men du får ju inte stänga ner innan du berättat vad som hände med fallet som Gustav på underrättelsetjänsten jobbade med.

Melinda: Nej jag lovar!

Tommy: Ta en liten recap.

Melinda: Det var ju ett par kriminalvårdare som hittade en lapp med ett chiffer på en avdelning, som dom tyckte tydde på att en rymning kanske var i görningen.

Tommy: Och dom visste inte vem som skulle rymma eller när det skulle hända, men de misstänkte att det rörde sig om de två killarna, Adam och Johannes.

Melinda: För dom hade ju brevväxlat om tidtabellerna till färjan mellan Trelleborg och Travemünde.

Gustav: Vid ett tillfälle ansöker Adam om att skaffa pass. Då får han godkänt av Kriminalvården att skaffa ID-kort via Skatteverket. Han säger att han behöver en identitetshandling till när han är ute i frihet. Men han är inte intresserad av ID-kort från Skatteverket utan han propsar på att få ett pass. Och mycket av de här delarna pekar på att han förbereder någonting, han förbereder en vistelse utomlands.

Melinda: Och vad händer sen, hur slutar ärendet?

Gustav: Just i det här fallet så ledde det till att Adam omplacerades. Till en annan anstalt. Där kanske inte just förutsättningarna för en fritagning eller rymning är annorlunda men det är en annan geografisk plats.

Melinda: Och på så sätt kan man säga att de planer som eventuellt hade gjorts, de går i stöpet. Det blev ingen go öl till Travmünde på färjan.

Gustav: Nä. det blir svårare för dem att genomföra en sån rymningsplan. Kan man säga.

Melinda: I näst avsnitt...

Kvinnlig röst: Jag muckade på en fredag och skulle till frivården på en måndag, och var rätt förstörd efter en helg med mycket droger.

Manlig röst: De klienter som vi kallar för återfallsförbrytare, som tenderar att komma tillbaka, dom biter inte straffen på.

Melinda: Det kommer handla om vad som händer när du har muckat men ännu inte är fri.

Kvinnlig röst: När jag slutar med skyddstillsyn så frågar jag om de kunde förlänga den. Utan att jag återföll i kriminalitet.

Melinda: Du har lyssnat på Utan att passera gå, en poddserie från Kriminalvården. Jag heter Melinda Wrede.

Tommie: Och jag heter Tommie Jönsson. Arkivmaterial i podden är från Sveriges Radio och Sveriges Television.

Länk till avsnittet Utan spaning ingen aning:

https://open.spotify.com/episode/70yLRYLOQ8C4A4ma5K99yy?si=qG11_UwkTmmI0r5dlw5HCg